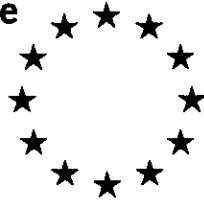

Council of Europe
Conseil de l'Europe

**Eiropas reģionālo vari minoritāšu
valodu Harta**

**European Charter
for Regional or Minority Languages**

**Charte européenne
des langues régionales ou minoritaires**

Tulkojums latviešu valodā
Latvian version
Version lettone

Preambula

Šo Konvenciju parakstījušās Eiropas Padomes dalībvalstis,

Uzskatot, ka Eiropas Padomes mērķis ir sasniegt lielāku vienotību tās Dalībvalstu starpā, it īpaši to ideālu un principu, kuri ir to kopējs mantojums garantēšanā un īstenošanā;

Uzskatot, ka Eiropas vēsturisko reģionālo vai minoritāšu valodu aizsargāšana, no kurām dažām draud izzušana, dod ieguldījumu Eiropas kultūras bagātību un tradīciju saglabāšanā un attīstībā;

Uzskatot, ka tiesības lietot reģionālo vai minoritātes valodu personīgajā un sabiedriskajā dzīvē ir Apvienoto Nāciju Organizācijas Starptautiskajā konvencijā par Pilsoņu un Politiskajām tiesībām iemiesoto principu nostiprinošas, un Eiropas Padomes Cilvēka tiesību un Pamatbrīvību aizsardzības konvencijas garam atbilstošas, neatņemamas tiesības;

Ņemot vērā CSCE paveikto darbu un it īpaši 1975.gada Helsinku Noslēguma Aktu un 1990.gada Kopenhāgenas Sanāksmes dokumentu;

Uzsverot daudz kultūru un daudzvalodības vērtību un uzskatot, ka reģionālo vai minoritāšu valodu aizsargāšanai un lietošanas veicināšanai nevajadzētu kaitēt oficiālajām valodām un nepieciešamībai tās apgūt;

Izprotot, ka reģionālo vai minoritāšu valodu aizsargāšana un lietošanas veicināšana dažādās Eiropas valstīs un reģionos dod svarīgu ieguldījumu tādas Eiropas veidošanai,

kuras pamatā ir demokrātijas un kultūru dažādības principi nacionālās suverenitātes un teritoriālās integritātes ietvaros;

Ņemot vērā specifiskos apstākļus un vēsturiskās tradīcijas dažādos Eiropas valstu reģionos,

Ir vienojušās par sekojošo:

I nodaļa - Vispārējie nosacījumi

1.pants. Terminu skaidrojums.

Šīs Hartas mērķiem:

a "reģionālās vai minoritāšu valodas" ir valodas, kuras:

i noteiktā Valsts teritorijā tradicionāli lieto tie šīs Valsts iedzīvotāji, kuri veido skaitliski mazāku grupu nekā pārējā Valsts iedzīvotāju daļa; un

ii ir atšķirīgas no šīs Valsts oficiālās valodas (ām);

tajās netiek ieskaitīti ne Valsts oficiālās valodas (u) dialekti, ne migrantu valodas;

b "teritorija, kurā reģionālā vai minoritātes valoda tiek lietota" nozīmē ģeogrāfisku apvidu, kurā minētā valoda ir izpausmes veids tādām iedzīvotāju skaitam, kurš attaisno dažādu aizsargājošu un veicinošu līdzekļu piemērošanu, kādi ir noteikti šajā Hartā;

c "neteritoriālās valodas" ir valodas, kuras lieto daļa Valsts iedzīvotāju un kuras atšķiras no valodas vai valodām, kuras lieto pārējie šīs Valsts iedzīvotāji, bet, lai gan tās tradicionāli tiek lietotas šīs Valsts teritorijā, vienīgi tāpēc nevar tikt saistītas ar noteikto apvidu.

2.pants - Saistības.

1. Katra Puse apņemas piemērot II Daļas noteikumus visām reģionālajām vai minoritāšu valodām, kādās runā tās teritorijā un, kuras atbilst 1.panta skaidrojumam.

2. Attiecībā uz katru valodu, kura saskaņā ar 3.pantu tiek precizēta ratifikācijas, pievienošanās vai pieņemšanas brīdī, abas Puses apņemas piemērot vismaz trīsdesmit piecus, to izvēlētos punktus vai apakšpunktus, ieskaitot vismaz pa trim no 8. un no 12.panta un pa vienam no 9.,10., 11. un 13.panta no Hartas III Daļas noteikumiem.

3.pants. Praktiskā piemērošana.

1. Katrai Līgumslēdzējai Pusei tās ratifikācijas, pievienošanās vai pieņemšanas instrumentā ir jāprecizē, katra reģionālā vai minoritātes valoda vai oficiālā valoda kura ir mazāk izplatīta visā vai daļā no tās teritorijas, un attiecībā uz kuru ir jāpiemēro saskaņā ar 2.panta 2.apakšpunktu izvēlētie punkti.

2. Jebkura Puse var jebkurā tai piemērotā laikā paziņot Ģenerālsekretāram, ka tā uzņemas saistības, kuras izriet no jebkura cita Hartas punkta noteikumiem, kurš nav jau precizēts tās ratifikācijas, pievienošanās vai pieņemšanas instrumentā, vai paziņot ka tā piemēros šī

panta 1. punktu attiecībā uz citām reģionālajām vai minoritāšu valodām, vai citām oficiālajām valodām, kuras ir mazāk izplatītas visā vai daļā no tās teritorijas.

3. Iepriekšējā punktā minētās saistības ir jāuzskata kā ratifikācijas, pievienošanās vai pieņemšanas neatņemama daļa un tās ir spēkā no paziņošanas dienas par ratifikāciju, pievienošanos vai pieņemšanu.

4.pants. Pastāvošie aizsargāšanas veidi.

1. Šajā Hartā nekas nav jāsaprot kā tāds, kas ierobežo vai mazina jebkādas tiesības, kuras garantē Eiropas Cilvēka tiesību konvencija.

2. Šīs Hartas noteikumi neiespaido noteikumus, kuri ir labvēlīgāki attiecībā uz reģionālo vai minoritāšu valodu statusu, vai to personu tiesisko statusu, kuras ir piederīgas minoritātēm, kādas var pastāvēt kādā no Pusēm, vai ir paredzētas attiecīgās starptautiskās divpusējās vai starptautiskās daudzpusējās vienošanās.

5.pants. Pastāvošas saistības.

Šajā Hartā nekas nav jāsaprot kā tāds, kas dod jebkādas tiesības iesaistīties darbībā vai veikt darbību, kas ir pretrunā Apvienot Nāciju Organizācijas Statūtu mērķiem vai citām no starptautiskajām tiesībām izrietošām saistībām, tai skaitā Valstu suverenitātes un teritoriālās integritātes principam.

6.pants. Informācija.

Puses apņemas sekot, lai valsts varas institūcijas, organizācijas un attiecīgās personas tiktu informētas par tiesībām un pienākumiem, kurus nosaka šī Harta.

II daļa - 2.panta 1.punktā noteiktie mērķi un principi.

7.pants. Mērķi un principi.

1. Attiecībā uz reģionālajām vai minoritāšu valodām, ņemot vērā stāvokli, kādā atrodas katra no šīm valodām teritorijās, kurās tās tiek lietotas, Pusēm to politika, likumdošana un prakse ir jābalsta uz sekojošiem mērķiem un principiem:

a reģionālo vai minoritāšu valodu kā kultūras bagātības izpausmes atzīšana;

b cieņa pret katras reģionālās vai minoritātes valodas ģeogrāfisko apvidu, nodrošinot to, ka pastāvošie vai jauni administratīvi iedalījumi, šajā ziņā nerada šķērsli reģionālās vai minoritātes valodas lietošanas veicināšanai;

c nepieciešamība ar apņēmīgu darbību veicināt reģionālo vai minoritāšu valodu lietošanu, ar mērķi tās aizsargāt;

d reģionālo vai minoritāšu valodu lietošanas atvieglošana un/vai veicināšana runā, rakstībā, sabiedriskajā un personīgajā dzīvē;

e sakaru saglabāšana un attīstīšanu jomās, kuras ir noteiktas šajā Hartā, starp grupām, kuras lieto reģionālo vai minoritātes valodu un citām grupām Valstī, kuras lieto valodu,

kura pēc lietošanas veida ir tāda pat vai līdzīga, kā arī kultūras sakaru nodibināšana Valstī ar citām grupām, kuras lieto atšķirīgas valodas;

f formu un līdzekļu radīšana reģionālo vai minoritāšu valodu mācīšanai un studēšanai visos attiecīgajos līmeņos;

g atvieglojumu radīšana, dodot iespēju personām, kuras nerunā reģionālajā vai minoritātes valodā un dzīvo apvidū, kur tā tiek lietota, to mācīties, ja viņas to vēlas;

h reģionālo vai minoritāšu valodu studiju un izpētes veicināšana universitātēs vai līdzvērtīgās iestādēs;

i jomās, kuras ir noteiktas šajā Hartā veicināt attiecīgu veidu sakaru veidošanu reģionālajās vai minoritāšu valodās, kuras pēc lietošanas veida ir tādas pat vai līdzīgas divās vai vairākās valstīs.

2. Puses apņemas izskaust, ja tās nav vēl to izdarījušas, jebkādu neattaisnojamu atšķirību, izņēmumu, ierobežojumu vai priekšrocību radīšanu attiecībā uz reģionālās vai minoritātes valodas lietošanu, kas ir vērstas uz to, lai mazinātu vai apdraudētu šo valodu saglabāšanu vai attīstību. Īpašu līdzekļu piemērošana, kuru nolūks ir veicināt vienlīdzību starp šo valodu lietotājiem un pārējiem iedzīvotājiem vai tādu, kuri ņem vērā šo valodu īpašos apstākļus, nav jāuzskata par diskrimināciju pret daudz vairāk izplatīto valodu lietotājiem.

3. Puses apņemas ar attiecīgiem līdzekļiem veicināt savstarpējo sapratni starp visām valodu grupām valstī, it īpaši, radot cieņu, sapratni un iecietību pret reģionālajām vai minoritāšu valodām, un saprotot to kā vienu no izglītības un apmācības mērķiem, kā arī veicinot masu informācijas līdzekļu darbību ar šo pašu mērķi.

4. Nosakot savu politiku attiecībā uz reģionālajām vai minoritāšu valodām, Puses ir jāņem vērā grupu, kuras lieto šādas valodas, paustās vajadzības un vēlmes. Ja nepieciešams, tām ir jāveido institūcijas, kuru darbības mērķis ir sniegt padomus valsts varas institūcijām visos jautājumos, kuri attiecas uz reģionālajām vai minoritāšu valodām.

5. Puses, *mutatis mutandis*, apņemas piemērot augstāk minētajā 1. līdz 4.punktā uzskaitītos principus attiecībā uz ne-teritoriālajām valodām. Tomēr līdzekļu apjoms un daba, kuri ir jāpiemēro, lai realizētu Hartā noteiktos principus, tiktāl, cik tas ir saistībā ar attiecīgajām valodām, ir jānosaka elastīgā veidā, ņemot vērā grupu vajadzības un vēlmes, kuras lieto minētās valodas, un cienot viņu tradīcijas un raksturīgās iezīmes.

III daļa - Līdzekļi reģionālo vai minoritāšu valodu lietošanas veicināšanai sabiedriskajā dzīvē saskaņā ar 2.panta 2.punkta ietvertajiem nosacījumiem.

8.pants. Izglītība.

Attiecībā uz izglītību, Puses apņemas, ņemot vērā stāvokli, kādā atrodas katra no šīm valodām teritorijās, kurās tās tiek lietotas, un bez kaitējuma valsts oficiālās valodas (u) mācīšanai:

a i dot iespēju iegūt pirmsskolas izglītību attiecīgajās reģionālajās vai minoritāšu valodās;
vai

ii dot iespēju iegūt būtisku daļu no pirmsskolas izglītības attiecīgajās reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai

iii piemērot vienu no augstāk minētajos i un ii punktos minētajiem nosacījumiem vismaz attiecībā pret tiem skolēniem, kuru ģimenes to lūdz un kuru skaits ir uzskatāms par pietiekamu; vai

iv ja Valsts varas institūcijām nav tiešas kompetences pirmsskolas izglītības jomā, atbalstīt un/vai veicināt to līdzekļu piemērošanu, kuri ir minēti augstāk minētajos i līdz iii punktos;

b i dot iespēju iegūt pamata izglītību attiecīgajās reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai

ii dot iespēju iegūt daļu no pamata izglītības attiecīgajās reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai

iii pamata izglītības ietvaros nodrošināt attiecīgo reģionālo vai minoritāšu valodu kā mācību programmas vienotas sastāvdaļas mācīšanu; vai

iv piemērot vienu no augstāk minētajos punktos i līdz iii minētajiem nosacījumiem vismaz attiecībā pret tiem skolēniem, kuru ģimenes to lūdz un kuru skaits ir uzskatāms par pietiekamu;

c i dot iespēju iegūt vidējo izglītību attiecīgajās reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai

ii dot iespēju iegūt būtisku daļu no vidējās izglītības attiecīgajās reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai

iii vidējās izglītības ietvaros nodrošināt attiecīgo reģionālo vai minoritāšu valodu kā mācību programmas vienotas sastāvdaļas mācīšanu; vai

iv piemērot vienu no augstāk minētajos punktos i līdz iii minētajiem līdzekļiem vismaz attiecībā pret tiem skolēniem, kuri paši vai to ģimenes to vēlas, un kuru skaits ir uzskatāms par pietiekamu;

d i dot iespēju iegūt tehnisko un aroda izglītību attiecīgajās reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai

ii dot iespēju iegūt būtisku daļu no tehniskās un aroda izglītības attiecīgajās reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai

iii tehniskās un aroda izglītības ietvaros nodrošināt attiecīgo reģionālo vai minoritāšu valodu kā mācību programmas vienotas sastāvdaļas mācīšanu ; vai

iv piemērot vienu no augstāk minētajos punktos i līdz iii minētajiem nosacījumiem vismaz attiecībā pret tiem skolēniem, kuri paši vai to ģimenes to vēlas, un kuru skaits ir uzskatāms par pietiekamu;

e i dot iespēju iegūt universitātes un citu veidu augstāko izglītību reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai

ii nodrošināt apstākļus šo valodu kā universitātes un augstākās izglītības priekšmetu studēšanai; vai

iii ja Valsts funkcijas attiecībā uz augstākās izglītības iestādēm ir tādas, ka apakšpunkti i un ii nevar tikt piemēroti, veicināt un/vai atļaut nodrošināt universitātes vai citu augstākās izglītības veidu iegūšanu reģionālajās vai minoritāšu valodās vai atvieglot šo valodu kā universitātes vai augstākās izglītības priekšmetu studēšanu;

f i radīt nosacījumus pieaugušo un nepārtrauktiem mācību kursiem, kuros mācības tikai vai galvenokārt norit reģionālajās vai minoritāšu valodās ; vai

ii piedāvāt šādas valodas kā pieaugušo un nepārtrauktu mācību priekšmetus;vai

iii ja valsts varas iestādēm nav tiešas kompetences pieaugušo mācību jomā, atbalstīt un/vai veicināt šādu valodu kā pieaugušo un nepārtrauktas mācību priekšmetu piedāvāšanu;

g veikt pasākumus, lai tiktu nodrošināta vēstures un kultūras, kuru atspoguļo reģionālā vai minoritātes valoda, mācīšana;

h nodrošināt pamata un tālāku skolotāju apmācību, kas ir vajadzīga, lai ieviestu praksē punktus no a līdz g ietvertos nosacījumus, kurus Puse ir pieņēmusi;

i izveidot uzraudzības institūciju vai institūcijas, kuras sākoties vai attīstoties reģionālo vai minoritāšu valodu mācīšanai seko tam, kādi līdzekļi tiek piemēroti un kāds progress sasniegts, periodiski ziņojot par viņu iegūtajiem datiem, kuri tiek darīti atklāti sabiedrībai.

2. Attiecībā uz izglītību teritorijās, kurās reģionālās vai minoritāšu valodas tradicionāli netiek lietotas, Puses apņemas, ja reģionālās vai minoritātes valodas lietotāju skaits to

attaisno, atļaut, veicināt vai nodrošināt reģionālās vai minoritātes valodas mācīšanu vai apmācību tajā visos izglītības līmeņos.

9.pants. Tiesu varas iestādes.

1. Puses apņemas attiecībā uz tiem tiesas iecirkņiem, kuros iedzīvotāju skaits, kuri lieto reģionālās vai minoritāšu valodas attaisno zemāk aprakstīto līdzekļu piemērošanu, ņemot vērā stāvokli, kādā atrodas katra no šīm valodām un ar nosacījumu, ka iespēju izmantošanu, kuras piešķir šis punkts tiesnesis neuzskata par tādu, kas kavē pienācīgu tiesas darbību:

a krimināllietās:

i nodrošināt, ka tiesas pēc vienas no tiesas procesa pušu pieprasījuma tiesas procesu vadītu reģionālajās vai minoritāšu valodās ; un/vai

ii garantēt apsūdzētajam tiesības lietot viņa/viņas reģionālo vai minoritātes valodu; un/vai

iii nodrošināt, lai rakstiski vai mutiski pieprasījumi un liecības netiktu uzskatīti par noraidāmiem vienīgi tāpēc, ka tie ir iesniegti reģionālajā vai minoritātes valodā; un/vai

iv pēc lūguma uzrādīt dokumentus, kas ir saistīti ar tiesas procesu attiecīgajā reģionālajā vai minoritātes valodā, ja nepieciešams, izmantojot tulkus vai tulkojumus, nesaistot to ar nekādiem papildus izdevumiem tajos ieinteresētajām personām;

b civillietās:

i nodrošināt, lai tiesas pēc vienas no tiesas procesa pušu pieprasījuma tiesas procesu vadītu reģionālajās vai minoritāšu valodās; un/vai

ii atļaut personai, kurai ir jāstājas tiesas priekšā, lietot viņa vai viņas reģionālo vai minoritātes valodu, ar to nesagādājot šai personai papildus izdevumus; un/vai

iii atļaut uzrādīt dokumentus vai pierādījumus reģionālajās vai minoritāšu valodās, ja nepieciešams, izmantojot tulkus vai tulkojumus;

c administratīvo lietu izskatīšanas procesos tiesā:

i nodrošināt, lai tiesas pēc vienas no tiesas procesa pušu pieprasījuma tiesas procesu vadītu reģionālajā vai minoritāšu valodā ; un/vai

ii kad vien personai ir jāstājas tiesas priekšā, atļaut, ka viņš vai viņa lieto viņa vai viņas reģionālo vai minoritātes valodu, tādējādi nenonākot papildus izdevumos; un/vai

iii atļaut uzrādīt dokumentus vai pierādījumus reģionālajās vai minoritāšu valodās, ja nepieciešams, izmantojot tulkus vai tulkojumus;

d veikt pasākumus, kas nodrošinātu, lai augšminēto b un c punktu i un iii apakšpunktu piemērošana un jebkāda nepieciešamo tulku vai tulkojumu izmantošana, neradītu papildus izdevumus tajos ieinteresētajām personām.

2. Puses apņemas:

a nenoliegt juridisku dokumentu, kuri ir sastādīti Valstī, derīgumu vienīgi tāpēc, ka tie ir sastādīti reģionālajā vai minoritātes valodā; vai

b nenoliegt vienā valstī sastādītu, abām tiesas procesa pusēm saistošu juridisku dokumentu derīgumu, vienīgi tāpēc, ka tie ir sastādīti reģionālajā vai minoritātes valodā un nodrošināt, lai tie tiktu izmantoti pret trešo tiesas procesa pusi, kura nav šo valodu lietotāja, ar nosacījumu, ka dokumenta saturu šai pusei dara zināmu persona (as), kura šos dokumentus izmanto; vai

c nenoliegt vienā valstī sastādītu, abām tiesas procesa pusēm saistošu juridisku dokumentu derīgumu, vienīgi tāpēc, ka tie ir sastādīti reģionālajā vai minoritātes valodā.

3. Puses apņemas vissvarīgāko nacionālās likumdošanas aktu tekstus un tos tekstus, kuri īpaši attiecas uz šo valodu lietotājiem darīt pieejamus reģionālajās vai minoritāšu valodās, ja vien tas netiek nodrošināts citādā veidā.

10.pants. Administratīvās valsts varas institūcijas un sabiedriskie dienesti.

1. Valsts administratīvajos rajonos, kuros iedzīvotāju skaits, kuri ir reģionālo vai minoritāšu valodu lietotāji attaisno līdzekļu piemērošanu, kuri ir precizēti zemāk, un ņemot vērā stāvokli, kādā atrodas katra no šīm valodām, Puses apņemas, ciktāl tas ir saprātīgi iespējams:

a i nodrošināt, lai administratīvās valsts varas institūcijas lietotu reģionālās vai minoritāšu valodas; vai

ii nodrošināt, lai tie šo institūciju darbinieki, kuriem veicot to darba pienākumus ir saskare ar sabiedrību, lietu reģionālās vai minoritāšu valodas viņu attiecībās ar personām, kuras pie viņiem vēršas šajās valodās; vai

iii nodrošināt, lai reģionālo vai minoritāšu valodu lietotāji varētu iesniegt mutiskus vai rakstiskus iesniegumus un saņemt atbildi šajās valodās; vai

iv nodrošināt, lai reģionālo vai minoritāšu valodu lietotāji varētu likumīgi iesniegt mutiskus vai rakstiskus iesniegumus šajās valodās; vai

v nodrošināt, lai reģionālo vai minoritāšu valodu lietotāji varētu likumīgi iesniegt dokumentu šajās valodās;

b darīt pieejamus plaši izplatītu administratīvo tiesību aktu tekstus un to veidus iedzīvotājiem reģionālajās vai minoritāšu valodās vai divvalodu variantos;

c atļaut administratīvajām valsts varas institūcijām sastādīt dokumentus reģionālajā vai minoritātes valodā.

2. Attiecībā uz vietējām vai reģionālajām valsts varas iestādēm, kuru teritorijā iedzīvotāju skaits, kuri lieto reģionālo vai minoritāšu valodu attaisno līdzekļu piemērošanu, kuri ir precizēti zemāk, Puses apņemas atļaut un/vai veicināt:

a reģionālo vai minoritāšu valodu lietošanu reģionālajās vai vietējās valsts varas iestādēs;

b iespēju reģionālo vai minoritāšu valodu lietotājiem iesniegt mutiskus vai rakstiskus iesniegumus šajās valodās;

c reģionālo valsts varas iestāžu oficiālo dokumentu publicēšanu arī attiecīgajās reģionālajās vai minoritāšu valodās;

d vietējo valsts varas iestāžu oficiālo dokumentu publicēšanu arī attiecīgajās reģionālajās vai minoritāšu valodās;

e to, ka reģionālās valsts varas iestādes lieto reģionālās vai minoritāšu valodas viņu sanāksmju debatēs, taču, neizslēdzot arī Valsts oficiālās valodas (u) lietošanu;

f to, ka vietējās valsts varas iestādes lieto reģionālās vai minoritāšu valodas viņu sanāksmju debatēs, taču, neizslēdzot arī Valsts oficiālās valodas (u) lietošanu;

g ja nepieciešams, tradicionālo un pareizo reģionālajās vai minoritāšu valodās lietoto vietvārdu formu izmantošanu līdztekus nosaukumiem oficiālajā (s) valodā(s) .

3. Attiecībā uz sabiedriskajām funkcijām , kuras veic administratīvās valsts varas iestādes vai citas personas, kuras darbojas viņu vārdā, Puses apņemas, teritorijā, kurā reģionālās vai minoritāšu valodas tiek lietotas, saskaņā ar katras valodas situāciju un ciktāl tas ir saprātīgi iespējams:

a nodrošināt, lai veicot šīs funkcijas tiktu lietotas reģionālās vai minoritāšu valodas; vai

b atļaut reģionālo vai minoritāšu valodu lietotājiem iesniegt pieprasījumus un saņemt atbildes šajās valodās; vai

c atļaut reģionālo vai minoritāšu valodu lietotājiem iesniegt pieprasījumus šajās valodās.

4. Ar nolūku īstenot praksē tos 1.,2. un 3.punkta noteikumus, kurus Puses ir pieņēmušas, tās apņemas piemērot vienu vai vairākus sekojošos līdzekļus;

a tulkošanu vai izskaidrošanu, kas var tikt lūgta;

b amatpersonu un citu valsts sabiedrisko dienestu darbinieku piesaistīšanu, kur nepieciešams, veicot to vajadzīgo apmācību;

c piekrist, ciktāl tas ir iespējams, valsts sabiedrisko dienestu darbinieku, kuriem ir reģionālās vai minoritātes valodas zināšanas, lūgumiem par viņu iecelšanu amatā teritorijā, kurā attiecīgā valoda tiek lietota.

5. Pēc ieinteresēto personu lūguma Puses apņemas atļaut uzvārdu lietošanu vai pieņemšanu reģionālajās vai minoritāšu valodās.

11.pants. Informācijas līdzekļi.

1. Attiecībā uz reģionālo vai minoritāšu valodu lietotājiem, teritorijās, kurās šīs valodas tiek lietotas, ņemot vērā stāvokli, kādā atrodas katra no šīm valodām un apmēru, kādā valsts varas iestādes, tieši vai netieši ir kompetentas, pilnvarotas un kāda ir to loma šajā jomā, kā arī cīņot informācijas līdzekļu neatkarības un autonomijas principu, Puses apņemas:

a apjomā, kādā radio un televīzija veic sabiedriska dienesta darbību:

i nodrošināt vismaz vienas radio stacijas un viena televīzijas kanāla raidīšanu reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai

ii veicināt un/ vai radīt apstākļus vismaz vienas radio stacijas un viena televīzijas kanāla raidīšanai reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai

iii pieņemt atbilstošus noteikumus, tā lai programmu pārraidītāji tās piedāvātu reģionālajās vai minoritāšu valodās;

b i veicināt un/vai radīt apstākļus vismaz vienas radio stacijas izveidošanai reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai

ii veicināt un/vai radīt apstākļus radio programmu pastāvīgai pārraidīšanai reģionālajās vai minoritāšu valodās;

c i veicināt un/vai radīt apstākļus vismaz viena televīzijas kanāla izveidošanai reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai

ii veicināt un/vai radīt apstākļus televīzijas programmu pastāvīgai pārraidīšanai reģionālajās vai minoritāšu valodās;

d veicināt un/vai radīt apstākļus audio un audiovizuālo darbu radīšanai un izplatīšanai reģionālajās vai minoritāšu valodās;

e i veicināt un/vai radīt apstākļus vismaz viena reģionālajās vai minoritāšu valodās iznākoša laikraksta izveidošanai un/vai saglabāšanai; vai

ii vecināt un/vai radīt apstākļus publikāciju no laikrakstiem regulāru publicēšanu reģionālajās vai minoritāšu valodās;

f i visur, kur likums paredz finansiālu atbalstu informācijas līdzekļiem, segt papildus izdevumus tiem informācijas līdzekļiem, kuros ir publikācijas reģionālajās vai minoritāšu valodās; vai

ii piemērot esošos līdzekļus, lai finansiāli atbalstītu arī audiovizuālos darbus, kuri ir veidoti reģionālajās vai minoritāšu valodās;

g atbalstīt žurnālistu un citu informācijas līdzekļu darbinieku apmācību, lai tie lietotu reģionālās vai minoritāšu valodas.

2. Puses apņemas garantēt tiešas radio un televīzijas pārraižu saņemšanas brīvību no kaimiņu valstīm valodā, kura tiek lietota tāpat vai līdzīgi reģionālajai vai minoritātes valodai un neliegt radio un televīzijas pārraižu retranslēšanu šajā valodā no kaimiņu valstīm. Turklāt tās apņemas nodrošināt, lai netiktu noteikti nekādi ierobežojumi brīvai informācijas publicēšanai un informācijas aprītei rakstītajā presē valodā, kura pēc lietošanas veida ir tāda pat vai līdzīga reģionālajai vai minoritātes valodai. Augstāk minēto brīvību izmantošana, kas vienlaicīgi ietver arī virkni pienākumu un atbildību, var tikt pakļauta tādām formalitātēm, nosacījumiem, ierobežojumiem vai sodiem, kuri ir paredzēti likumā un demokrātiskā sabiedrībā ir nepieciešami nacionālās drošības, teritoriālās integritātes vai sabiedriskā miera interesēs, lai novērstu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību vai morāles normas, lai aizsargātu citu personu reputāciju vai tiesības, lai novērstu konfidenciali saņemtas informācijas atklāšanu, vai, lai saglabātu tiesnešu kompetenci un objektivitāti.

3. Puses apņemas nodrošināt, lai reģionālo vai minoritāšu valodu lietotāju intereses tiktu pārstāvētas vai ņemtas vērā tādās institūcijās, kuras saskaņā ar likumu var tikt izveidotas, lai garantētu informācijas līdzekļu brīvību un plurālismu.

12.pants. Kultūras aktivitātes un iestādes.

1. Kas attiecas uz aktivitātēm kultūras jomā un ar tām saistītajām iestādēm kā bibliotēkām, video bibliotēkām, kultūras centriem, muzejiem, arhīviem, akadēmijām, teātriem un kinoteātriem, kā arī literāro darbu un filmu radīšanu, vietējās kultūras izpausmes formām, festivāliem un kultūras industriju, tai skaitā *inter alia* jaunu tehnoloģiju izmantošanu - Puses apņemas teritorijā, kurā šādas valodas tiek lietotas, un apmērā, kādā tas ir valsts amatpersonu kompetences un varas ietvaros:

a veicināt izteiksmes veidus un iniciatīvu, kas ir raksturīga reģionālajām vai minoritāšu valodām un veicināt, lai būtu pieejami darbi, kuri ir radīti šajās valodās;

b veicināt, lai citās valodās būtu pieejami darbi, kuri ir radīti reģionālajās vai minoritāšu valodās, palīdzot veikt un attīstot to tulkošanu, dublēšanu, sinhrono tulkošanu un titrēšanu;

c veicināt pieeju reģionālajās vai minoritāšu valodās darbiem, kuri ir radīti citās valodās, palīdzot veikt un attīstot to tulkošanu, dublēšanu, sinhrono tulkošanu un titrēšanu;

d nodrošināt, lai institūcijas kuras ir atbildīgas par dažāda veida kultūras aktivitāšu organizēšanu vai atbalstīšanu, piešķirtu attiecīgus līdzekļus reģionālo vai minoritāšu valodu zināšanu, lietošanas un šo minoritāšu kultūras iekļaušanai saistībās, kuras tās uzņemas vai kurām tās nodrošina atbalstu;

e veicināt līdzekļu piemērošanu, kas nodrošinātu to, lai institūciju, kuras ir atbildīgas par kultūras pasākumu organizēšanu un atbalstīšanu, rīcībā būtu darbinieki, kuri pilnībā pārvalda attiecīgo reģionālo vai minoritāšu valodu, kā arī, lai tiem būtu pārējās iedzīvotāju daļas sarunvalodas (u) prasme;

f veicināt attiecīgās reģionālās vai minoritātes valodas lietotāju pārstāvju tiešu līdzdalību radot iespējas un plānojot kultūras pasākumus;

g veicināt un/vai radīt labvēlīgus apstākļus institūcijas vai institūciju veidošanai, kuras ir atbildīgas par reģionālajās vai minoritāšu valodās radītu darbu apkopošanu, to kopiju saglabāšanu un izplatīšanu vai šo darbu publicēšanu;

h ja nepieciešams, radīt un/vai veicināt un finansēt tulkošanas un terminoloģijas izpētes darbus, ar nolūku saglabāt un attīstīt attiecīgo administratīvo, komerciālo, ekonomisko, sociālo, tehnisko un juridisko terminoloģiju katrā reģionālajā vai minoritātes valodā.

2. Attiecībā uz citām teritorijām līdztekus tām, kurās reģionālās vai minoritāšu valodas tradicionāli tiek lietotas, Puses apņemas, ja to attaisno reģionālās vai minoritātes valodas lietotāju skaits, atļaut, veicināt un/vai nodrošināt attiecīgu kultūras pasākumu veikšanu un atvieglojumu radīšanu saskaņā ar iepriekšējo punktu.

3. Puses apņemas pieņemt attiecīgus noteikumus, lai veicinātu ārvalstīs to kultūras politiku, kura atspoguļo reģionālās vai minoritāšu valodas.

13.pants. Ekonomiskā un sabiedriskā dzīve.

1. Ekonomikas un sabiedrisko aktivitāšu jomā, Puses apņemas visā valsts teritorijā:

a izskaust no to likumdošanas jebkurus noteikumus, kuri bez attaisnojošiem iemesliem aizliedz vai ierobežo reģionālo vai minoritāšu valodu lietošanu dokumentos, kuri attiecas uz ekonomikas vai sociālo jomu, īpaši darba līgumos un tādos tehniskajos dokumentos kā instrukcijās par produktu lietošanu vai iekārtu uzstādīšanu;

b uzņēmējdarbību iekšējos noteikumos un personiskajos dokumentos aizliegt iestarpināt jebkādas nosacījumus, kuri izslēdz vai ierobežo reģionālo vai minoritāšu valodu lietošanu, vismaz vienas valodas lietotāju starpā;

c nepieļaut praksi, kas vērsta uz to, lai neveicinātu reģionālo vai minoritāšu valodu lietošanu sakarā ar ekonomisku vai sociālu darbību;

d atvieglot un/vai veicināt reģionālo vai minoritāšu valodu lietošanu ar citiem līdzekļiem blakus tiem, kuri ir precizēti augstāk minētajos apakšpunktos.

2. Attiecībā uz ekonomisko un sabiedrisko darbību, teritorijā, kurā reģionālās vai minoritāšu valodas tiek lietotas, Puses apņemas tiktāl, cik valsts varas iestādes ir kompetentas un tiktāl, cik tas ir saprātīgi iespējams:

a viņu finansiālajos un banku darbības noteikumos ietvert nosacījumus, kuri ar komerciālo praksi savienojamas procedūras palīdzību atļauj reģionālo vai minoritāšu valodu lietošanu sastādot maksājumu pārvedumus (čekus, maksājuma orderus, u.c.) vai arī citur, kur iespējams, nodrošinot šādu nosacījumu izpildi;

b ekonomikas un sociālajā jomā tieši viņu kontrolē (valsts varas iestāžu) veikt darbības, kas veicinātu reģionālo vai minoritāšu valodu lietošanu;

c nodrošināt, lai tādās sociālās aprūpes iestādēs kā slimnīcās, pansionātos un kopmītnēs personām, kurām ir vajadzība pēc aprūpes sliktas veselības stāvokļa, vecuma vai citu iemeslu dēļ un kuras lieto reģionālo vai minoritātes valodu, tiktu piedāvāta iespēja minētajās iestādēs tikt uzņemtam un aprūpētam šajās valodās;

d ar attiecīgiem līdzekļiem nodrošināt, ka arī drošības noteikumi tiek sastādīti reģionālajās vai minoritāšu valodās;

e veikt darbības, lai kompetentu valsts varas iestāžu sniegtā informācija, kas attiecas uz patērētāju tiesībām būtu pieejama reģionālajās vai minoritāšu valodās.

14.pants. Starpvalstu sakari.

Puses apņemas:

a attiecībās ar Valstīm, kurās vienai valodai ir identisks vai līdzīgs pielietojums, piemērot esošās divpusējās un daudzpusējās vienošanās, kuras tām ir saistošas, vai ja ir nepieciešams, censties noslēgt šādas vienošanās, tādā veidā, lai šajās valstīs veicinātu kontaktus starp vienas un tās pašas valodas lietotājiem kultūras, izglītības, informācijas, aroda apmācības un pastāvīgas izglītības jomā;

b atbalstot reģionālo vai minoritāšu valodas, atvieglot un/vai veicināt starptautisku sadarbību, it īpaši to reģionālo un vietējo valsts varas iestāžu starpā, kuru teritorijā viena un tā pati valoda pēc lietošanas veida ir identiska vai līdzīga.

IV daļa- Hartas piemērošana

15.pants. Periodiskie ziņojumi.

1. Pusēm, tādā formā, kādu to ir noteikusi Ministru Komiteja, periodiski ir jāsniedz ziņojums Eiropas Padomes Ģenerālsekretāram par viņu politiku piemērojot šīs Hartas II daļu un par izvēlētajiem līdzekļiem piemērojot tos III daļas nosacījumus, kurus tās ir pieņēmušas. Pirmais ziņojums ir jāsniedz gada laikā pēc Hartas spēkā stāšanās attiecīgajai Pusei, pārējos ziņojumus - ar trīs gadu intervāliem pēc pirmā ziņojuma.

2. Pusēm to ziņojumi ir jā dara atklāti sabiedrībai.

16.pants. Ziņojumu izskatīšana.

1. Saskaņā ar 15.pantu Eiropas Padomes Ģenerālsekretāram iesniegtie ziņojumi ir jāizskata ekspertu komitejai, kura ir izveidota saskaņā ar 17.pantu.

2. Institūcijas vai asociācijas, kuras ir tiesiski nodibinātas kādā no Pusēm var pievērst ekspertu komitejas uzmanību jautājumiem par saistībām, kuras šī Puse ir uzņēmusies saskaņā ar šīs Hartas III daļu. Pēc konsultēšanās ar attiecīgo Pusi ekspertu komiteja var ņemt vērā šo informāciju gatavojot zemāk, 3.punktā minēto ziņojumu. Šīs institūcijas vai asociācijas var turpmāk sniegt paziņojumus par politiku, kuru Puse īsteno saskaņā ar II daļu.

3. Uz 1. punktā noteiktā ziņojuma un 2. punktā minētās informācijas pamata ekspertu komitejai ir jā sagatavo ziņojums Ministru Komitejai. Šim ziņojumam ir jāpievieno

komentāri, kurus Puses tiek lūgtas izdarīt un kurus Ministru Komiteja var darīt atklātus sabiedrībai.

4. 3.punktā minētajā ziņojumā īpaši ir jāuzsver ekspertu komitejas priekšlikumi Ministru Komitejai, lai pēdējā sagatavotu tādas rekomendācijas, kādas var būt vajadzīgas vienai vai vairākām Pusēm.

5. Eiropas Padomes Ģenerālsēkretāram katrus divus gadus ir jāraksta detalizēts ziņojums Parlamentārajai Asamblejai par Hartas piemērošanu.

17. pants. Ekspertu komiteja.

1. Ekspertu komitejā ietilpst pa vienam loceklim no katras Puses, kurus ir jāizvirza attiecīgi katrai Pusei un kurus amatā jāieceļ Ministru Komitejai no personu skaita ar visaugstāko godīgumu un atzītu kompetenci jautājumos, kuri apskatīti Hartā.

2. Komitejas locekļus amatā ieceļ uz sešiem gadiem un tos var iecelt amatā atkārtoti. Pārstāvis, kurš būdams amatā, nevar nostrādāt šo termiņu, ir jāaizvieto 1.punktā noteiktajā kārtībā un pārstāvim, kurš viņu aizvieto, ir jānostrādā viņa priekšgājēja nenostādātais laiks.

3. Ekspertu komitejai ir jāpieņem procedūras noteikumi. Ekspertu komitejas sekretariāta funkcijas nodrošina Eiropas Padomes Ģenerālsēkretārs.

V - Beigu noteikumi.

18.pants.

Šī Harta ir atvērta parakstīšanai Eiropas Padomes dalībvalstīm. Tā ir jāratificē, jāpieņem vai tai ir jāpievienojas. Ratifikācijas, pieņemšanas vai pievienošanās instrumenti ir jāiesniedz Eiropas Padomes Ģenerālsēkretāram.

19.pants.

1. Šī Harta stājas spēkā pirmajā mēneša dienā pēc trīs mēnešu termiņa izbeigšanās no datuma, kurā piecas Eiropas Padomes Dalībvalstis ir devušas piekrišanu, ka Harta tām ir saistoša saskaņā ar 18.panta noteikumiem.

2. Attiecībā uz jebkuru Dalībvalsti, kura sekojoši dod piekrišanu, ka Harta tai ir saistoša, tā stājas spēkā pirmajā mēneša dienā pēc trīs mēnešu termiņa izbeigšanās no datuma, kurā ir iesniegts ratifikācijas, pieņemšanas vai pievienošanās instruments.

20.pants.

1. Pēc šīs Hartas stāšanās spēkā, Eiropas Padomes Ministru Komiteja var uzaicināt jebkuru valsti, kura nav Eiropas Padomes Dalībvalsts pievienoties šai Hartai.

2. Attiecībā uz jebkuru pievienojušos Valsti, Harta stājas spēkā pirmajā mēneša dienā pēc trīs mēnešu termiņa izbeigšanās no datuma, kurā Eiropas Padomes Ģenerālsēkretāram ir iesniegts pievienošanās instruments.

21.pants.

1. Jebkura Valsts var, šo Hartu parakstot vai iesniedzot ratifikācijas, pieņemšanas vai pievienošanās instrumentu, izdarīt vienu vai vairākas atrunas atiecībā uz šīs Hartas 7.panta 2. līdz 5. punktu. Citas atrunas nevar tikt izdarītas.

2. Jebkura Līgumslēdzēja Valsts, kura ir izdarījusi atrunu saskaņā ar iepriekšējo punktu, var to pilnīgi vai daļēji atsaukt ar paziņojumu, kurš adresēts Eiropas Padomes Ģenerālsekretāram. Atsaukums stājas spēkā datumā, kurā Ģenerālsekretārs ir saņēmis šādu paziņojumu.

22.pants.

1. Jebkura Puse var jebkurā laikā denonsēt šo Hartu ar paziņojumu, kurš adresēts Eiropas Padomes Ģenerālsekretāram.

2. Šāda denonsēšana stājas spēkā pirmajā mēneša dienā pēc sešu mēnešu termiņa izbeigšanās no datuma, kurā Ģenerālsekretārs ir saņēmis paziņojumu.

23.pants.

Eiropas Padomes Ģenerālsekretāram ir jāpaziņo Eiropas Padomes Dalībvalstīm un jebkurai Valstij, kura ir pievienojusies šī Hartai par:

a jebkuru parakstīšanu;

b ratifikācijas, akceptēšanas, pieņemšanas vai pievienošanās instrumenta iesniegšanu;

c jebkuru datumu, kurā šī Harta stājas spēkā saskaņā ar 19. un 20.pantu;

d jebkuru paziņojumu, kurš saņemts saskaņā ar 3.panta 2.punkta noteikumiem;

e jebkuru citu darbību, paziņojumu vai ziņu attiecībā uz šo Hartu.

Šo apliecinot, apakšā parakstījušies, būdami tam attiecīgi pilnvaroti ir parakstījuši šo Hartu.

Parakstīta Strasbūrā, 1992.gada 5.novembrī, angļu un franču valodā, kur abi teksti ir vienlīdz autentiski, vienā eksemplārā, kas glabājas Eiropas Padomes arhīvā. Eiropas Padomes Ģenerālsekretāram ir jāizsūta apstiprinātas kopijas katrai Eiropas Padomes Dalībvalstij un jebkurai Valstij, kura ir uzaicināta pievienoties šai Hartai.